

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20 051.164

Карпатського національного

університету імені Василя Стефаника

доктору філософських наук, професору

Дойчику Максиму Вікторовичу (76018,

м. Івано-Франківськ,

вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філософських наук, доцента, доцента кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Карпатського національного університету імені Василя

Стефаника Гайналь Тетяни Олександрівни на дисертаційну роботу

Петранюка Андрія Ігоровича

«Індивідуальна та групова ідентичність в інформаційно-мережевому просторі:

філософський вимір»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки

зі спеціальності 033 Філософія

Актуальність дисертаційної роботи.

Особливістю сучасної комунікації є її мережевий характер, що забезпечує багатоканальність та оптимальність переміщення інформації. В інформаційно-мережевому просторі будь-який індивід, що має технологічну можливість та наявності Інтернету може стати її учасником. Мережева комунікація є своєрідним гібридом індивідуальної, групової та масової та характерна для social media. Це взаємодія на рівні «всі зі всіма», а не «я-ти», «я-група», в якій практично відсутній контроль, управління, відбуваються горизонтальні взаємовпливи між учасниками комунікації. В таких умовах індивідуальна та групова ідентичність неминуче зіштовхується з рядом викликів.

Занурення людини в інформаційні потоки змінює її моральні основи і звичні способи спілкування. Самоідентифікація стає викликом, оскільки

особистість опиняється перед вибором – зберегти власну автентичність чи прийняти готові шаблони, які пропонує мережевий простір.

Процес трансформації групової ідентичності в умовах сучасного мережевого суспільства супроводжується фрагментацією суспільства, де алгоритми соціальних мереж замикають групи у вузькому колі власних переконань. Це призводить до інтелектуальної ізоляції та поступової втрати здатності до конструктивного діалогу з носіями інших поглядів. Як наслідок, у цифровому просторі спостерігається гостра поляризація та радикалізація групових позицій і стигматизація опонентів за принципом «свої-чужі». Сучасна людина часто відчуває більшу солідарність із віртуальними спільнотами за інтересами, ніж із реальними територіальними чи громадянськими об'єднаннями. Проте нестійкість їхнього існування приводить до дезорієнтації особистості, яка, прагнучи приєднатися до спільноти, мимоволі може стати інструментом маніпуляцій. Таким чином, сучасна групова ідентичність балансує між можливістю знайти однодумців та ризиком повної втрати соціальної єдності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри філософії, соціології, та релігієзнавства Карпатського національного університету імені Василя Стефаника «Історичний розвиток української та світової філософії: історія та перспективи» (державний реєстраційний номер – 0122U001393). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 7 від 27.09.2022 р.).

Наукова новизна роботи та достовірність отриманих результатів, що виносяться на захист. В роботі розглядається розвиток розуміння цифрової ідентичності як форми перебування людини в інформаційно-мережевому просторі, що пов'язана з можливістю переходу від фізичної до символічної присутності. Встановлено, що завдяки відокремленню віртуальної тілесності від фізичної, індивід здобуває інструментарій для вільної саморепрезентації та рольового експериментування, що реалізується через маніпуляцію образами та мережевими кодами поведінки. Автором встановлено, що мережева інфраструктура не лише розширює можливості для автентичного самовираження

індивіда у віртуальному просторі, а й трансформує архітектуру соціальності: від підтримки стійких мікросоціальних структур (сім'я) до продукування масиву нестійких комунікативних зв'язків у глобальних мережах.

Доведено, що попри трансформацію комунікації під впливом мережевих технологій, фундаментальні засади етнічної та національної ідентичності залишаються стабільними, оскільки інформаційно-комунікативні технології стають інструментом підтримки соціальної солідарності на всіх рівнях. Автор роботи доводить, що активне використання медіаресурсів інтелектуальними та політичними елітами для вирішення національно-значущих проблем, не створює загрози протистояння для традиційних спільнот (зокрема, національної), а навпаки – формує багаторівневу структуру ідентифікації сучасного суб'єкта.

Практичне значення дослідження.

Отримані результати дослідження можуть слугувати як методологічним інструментарієм, так і теоретичним підґрунтям для подальшої розробки проблематики сучасними українськими філософами. Враховуючи мультидисциплінарність матеріалів та висновків дисертаційного дослідження, їх можна використовувати для навчальних дисциплін та спеціалізованих курсів для студентів ЗВО. Робота також матиме значущість для практичної психології та психотерапії, оскільки може бути концептуальною умовою переосмислення трансформацій ідентичності клієнта в умовах цифрової глобалізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується обранням підходів дослідження (зокрема, етимологічним, деконструктивним, історико-парадигмальним, комплексним та міждисциплінарним), принципів (філософської герменевтики, об'єктивності та наукової неупередженості), комплексної методологічної стратегії, що поєднує філософські та загальнонаукові методи. Висновки ґрунтуються на критичному опрацюванні широкого кола першоджерел, фундаментальних праць класичної та сучасної філософії, а також на аналізі актуальних тенденцій розвитку мережево-інформаційних комунікацій. Достовірність результатів підтверджується логічною послідовністю викладу матеріалу, аргументованим доведенням основних тез та успішною апробацією ключових положень дослідження у

фахових наукових публікаціях та під час виступів на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Характеристика основних положень роботи. Автором роботи розглянуто концептуальні підвалини теорії постіндустріального суспільства та розкрито наслідки стрімкого поширення інформаційно-комунікаційних технологій для соціальної взаємодії. Окреслено теоретико-методологічні засади дослідження індивідуальної та групової ідентичності. Ґрунтовно опрацьовано історичні джерела проблеми особистісної ідентичності у співвідношенні з проблемою її тотожності. Розкрито ідейні передумови становлення сучасних уявлень про особистісну ідентичність, виявлено спосіб її проявлення, а також проаналізовано вплив інформаційно-комунікаційних технологій та онлайн взаємодії на процес самовизначення людини. Автор розглянув інтелектуальні та соціокультурні передумови й особливості становлення колективної ідентичності як окремого наукового феномена і розкрив концептуальні підвалини дослідження та особливості розвитку групової ідентичності в інформаційно-мережевому середовищі.

Повнота викладу матеріалу дисертації у роботах, які опубліковані автором. Результати дисертаційного дослідження, самостійно отримані дисертантом і позначені елементами наукової новизни, знайшли своє відображення у 6-ти публікаціях у фахових виданнях України категорії Б та 2-ох публікаціях у виданнях, що індексуються в наукометричній базі Scopus, а також у 2-ох тезах, представлених на наукових конференціях різного рівня. Така кількість і якість апробаційних матеріалів свідчить не лише про належний рівень наукової активності здобувача, але й про широкий науковий резонанс основних положень дисертації. Опубліковані праці відображають усі структурні компоненти дослідження, демонструючи як його методологічну основу, так і ключові теоретичні висновки та практичні рекомендації. Це дає підстави стверджувати, що результати дисертаційної роботи пройшли належну апробацію в науковому середовищі, отримали позитивне сприйняття фахової спільноти й у повному обсязі репрезентують зміст, структуру та наукову новизну дослідження

Відсутність порушення академічної доброчесності. Проведене ретельне рецензування дисертаційного дослідження, а також верифікація його

теоретичних і практичних результатів дають підстави для висновку про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. У роботі не виявлено фактів академічних порушень чи недотримання етичних норм наукової діяльності. Зміст дисертації, її аргументація та результати свідчать про самостійність проведеного дослідження, коректність використання джерельної бази та належний рівень наукової культури автора.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Заслугою автора роботи є опрацювання значного обсягу матеріалу (історіографічного, монографічного, коментаторського), що вказує на прагнення здійснити не лише філософський, а й мультидисциплінарний розгляд предмета дисертаційного дослідження, проте робота набула б більшої структурованості за умови класифікації ідей, підходів мислителів. Так, зокрема, розглядаючи погляди філософів щодо сутності інформаційно-мережевого простору, інформаційного та постінформаційного суспільства і т.д., можна було б групувати їх за пріоритетними ознаками, змінами чи факторами розвитку, на яких роблять акцент дослідники: економічними, технологічними, соціально-культурними, політичними, виробничими, особистісними і т.д. Або обрати шлях групувати погляди за підходами розгляду аспектів предмету дослідження: власне філософський, соціологічний, комунікаційний, соціально-психологічний та ін.

Автор дисертаційного дослідження, головним чином, зосередився на аналізі концептів: інформаційне суспільство, інформаційно-мережевий простір, ідентичність (індивідуальна, групова, колективна; реальна, цифрова) та ін. Проте варто було б також вдатися до розгляду відповідних понять, що підсилило б методологічну складову роботи та продемонструвало авторську позицію.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Зважаючи на актуальність, наукову новизну, важливість одержаних дисертантом результатів дослідження, їх обґрунтованість і вірогідність та вагому практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота, що представлена на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) а її автор, Петранюк Андрій Ігорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент:

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Тетяна ГАЙНАЛЬ